

Uw kenmerk
Ons kenmerk IN.A.2000.144
Datum 4 december 2000
Vragen naar Dr. Tom Ysebaert
Telefoonnr° 02/558.18.25
E-mail Tom.ysebaert@instnat.be

Architectenbureau De Steunbeer BV
Ir. P.C. van Traa
Horstlandenpark 60
5709 MB Helmond, Nederland

Cc: AWZ-Afdeling Zeeschelde
t.a.v. ir. W. Graré
Copernicuslaan 1 Bus 13
2018 Antwerpen

Betreft: Waterkering omheen Lillo-Fort, architecturaal ontwerp van het totaalproject

Geachte heer/mevrouw,

Gelieve hierbij ons advies betreffende de vragen gesteld in Uw schrijven van 27 november, gericht aan de heer W. Graré m.b.t. bestek 16 EI/99/06, te vinden. Het betreft een antwoord op de vragen 2, 4 en 5. Voor de overige vragen verwijzen wij naar de Afdeling Zeeschelde en andere betrokken instanties.

Met vriendelijke groet,

Dr. Tom Ysebaert

Onderwerp: waterkering omheen Lillo-Fort, architecturaal ontwerp van het totaalproject

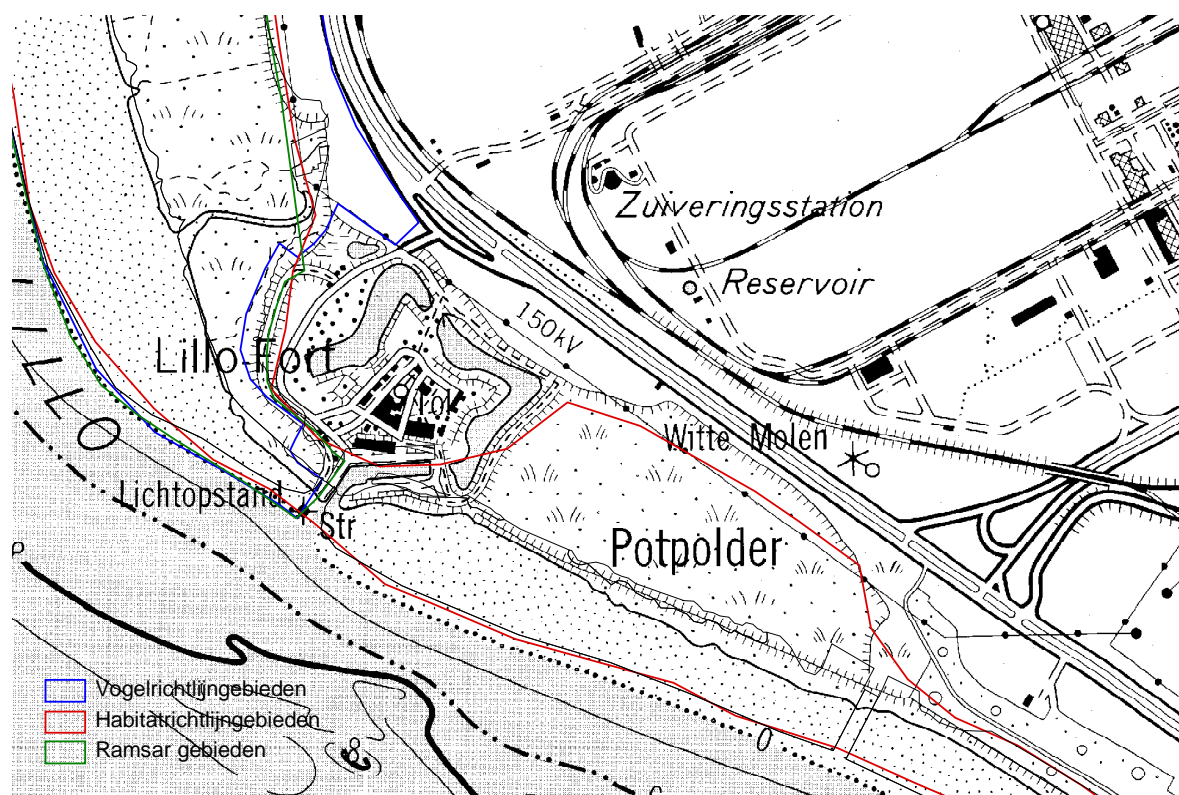
Betreft: Uw schrijven van 27 november gericht aan de heer W. Garé m.b.t. bestek 16 EI/99/06

Geachte heer/mevrouw,

Vanuit het Instituut voor Natuurbehoud en Aminal, afdeling Natuur formuleren wij antwoorden op de vragen 2, 4 en 5 van uw bovenvermeld schrijven. Voor de vragen 1, 3 en 6 verwijzen wij naar AWZ afdeling Zeeschelde en andere betrokken instanties.

Vraag 2 over het toekomstig vegetatiebeeld voor de potpolder: Het 'polderke van Lillo' is in het verleden gebruikt als tijdelijke zandstock. Zoals voorzien in het project 'Zeeschelde R.O. Waterkering omheen Lillofort' zal de toekomstige waterkering landwaarts van dit gebied komen te liggen en zal het gebied ingericht worden als slik- en schorgebied. Het 'polderke van Lillo' is op het gewestplan ingekleurd als natuurgebied met wetenschappelijke waarde of natuurreservaat, en de herinrichting tot slik- en schorgebied zal het gebied zijn oorspronkelijke natuurwaarde teruggeven. Het gebied werd ook met die verantwoording (potentieel slik- en schorgebied) opgenomen in het habitatrictlijngebied 'Schelde- en Durme estuarium van de Nederlandse grens tot Gent. De verdere inrichting in detail staat nog ter discussie. Hiervoor wordt ook gedacht aan een eventueel bijkomend natuureducatief aspect.

Vraag 4 begrenzingen van de richtlijngebieden:

Het Galgenschoor is beschermd onder alle richtlijnen, de verschillen in begrenzing zijn vermoedelijk niet bewust ingevoerd maar eerder het toevallig gevolg van het feit dat de drie beschermingsstatuten op verschillende tijdstippen en door verschillende personen of instanties toegekend werden. Voor de afbakeningen van beschermde landschappen en monumenten verwijzen we naar AROHM afdeling landschappen en monumenten.

- De conventie van Ramsar is een mondiale conventie die door België ondertekend werd bij K.B. 22.02.79. Het Galgenschoor werd als onderdeel van de ‘Schorren van de Benedenschelde aangeduid bij B.V.E. 17.05.87. De hoofdbekommernis van de conventie is het instandhouden van een internationale keten van wetlands als pleisterplaats voor voornamelijk migrerende watervogels. Landen die toetreden tot de overeenkomst wijzen op hun grondgebied gelegen waterrijke gebieden aan die in aanmerking komen voor opname in de ‘Lijst van waterrijke gebieden van internationale betekenis’. Als één van de belangrijkste criteria geldt dat een gebied van internationale betekenis is wanneer geregeld 1% of meer van de populatie van ten minste één soort er verblijft. Indien om dringende redenen van nationaal belang een waterrijk gebied van de lijst geschrapt of ingekrompen wordt, moet dit verlies gecompenseerd worden en moet er een vervanggebied aangeduid worden. Indien een internationaal belangrijk waterrijk gebied bedreigd wordt door ecologische veranderingen ten gevolge van vervuiling, technologische ontwikkelingen, of andere menselijke invloeden, dan wordt dit gebied aan de 'Montreux record' toegevoegd. De Montreux record is een lijst van gebieden die wegens belangrijke bedreigingen o.i.v. menselijke activiteiten internationaal bekend gemaakt wordt en waarvoor prioritaire aandacht gevraagd wordt voor nationale en internationale natuurbehouds- en herstelprogramma's. De Schorren van de Benedenschelde werden op 4/7/90 aan de Montreux record toegevoegd.
- Het Galgenschoor maakt ook deel uit van de “Schorren en polders van de Beneden Schelde”, een speciale beschermingszone in de zin van artikel 4 van de Europese richtlijn 79/409/EEG van 2 april 1979, inzake het behoud van de vogelstand (B.V.E. 29.09.1988). Deze richtlijn verplicht de lidstaten om voor de in bijlage I vermelde bijzonder te beschermen vogelsoorten, alsook voor de geregeld voorkomende trekvogels speciale beschermingsmaatregelen te treffen, zodat deze soorten daar waar ze nu voorkomen kunnen voortbestaan en zich kunnen voortplanten. De slikken en schorren werden aangeduid omwille van de watervogels met internationaal belangrijke aantallen die voldeden aan de Ramsar-criteria (Van Vessem & Kuijken, 1986).
- Zowel het Galgenschoor als de Potpolder zijn deel van het Habitatrictlijngebied ‘Schelde- en Durme estuarium van de Nederlandse grens tot Gent. De Europese richtlijn 92/43/EEG van 21.05.92 beoogt het waarborgen van de biologische diversiteit, door het instandhouden van de natuurlijke habitatten en de wilde flora en fauna die hiervan deel uitmaken. Hiertoe wordt een Europees ecologisch netwerk (Natura 2000) gevormd. Elk land dient daarvoor speciale beschermingszones aan te duiden, rekening houdend met de 3 in bijlagen opgegeven criteria: een lijst van habitat types, een soortenlijst en een opsomming van selectiecriteria. Op basis van de door de lidstaten voorgestelde gebieden zal de Commissie een lijst selecteren van ‘gebieden van communautair belang’. Het volledige getijdengebied langs de Schelde werd voorgesteld als habitatrictlijngebied vanwege het unieke en waardevolle karakter van de volledige estuariene gradiënt met zijn typische habitatten.

De aanmelding van gebieden onder de Habitatrictlijn brengt een aantal rechtsgevolgen met zich mee. De belangrijkste vloeien voort uit artikel 6, dat via een schakelbepaling eveneens van toepassing is in gebieden die onder de Vogelrichtlijn vallen.

- Artikel 6 lid 1 (zorgplicht) geeft aan dat de lidstaten voor de aangewezen gebieden de nodige instandhoudingsmaatregelen moeten treffen. Het staat iedere lidstaat vrij eigen werkmethode en maatregelen vast te stellen, maar de gekozen maatregelen – of deze nu van wettelijke, bestuursrechtelijke of contractuele aard zijn – moeten er in elk geval voor zorgen dat **de habitatten en soorten waarvoor de gebieden werden aangewezen in stand gehouden worden en zelfs hersteld worden**. Nieuwe plannen of projecten binnen deze Natura 2000-gebieden of met mogelijke impact op de gebieden dienen hieraan eveneens getoetst te worden.
- Artikel 6 lid 2 (voorkomingsbeginsel) geeft aan dat de lidstaten de nodige stappen moeten ondernemen om achteruitgang van de habitatten en verstoring van de soorten waarvoor de gebieden werden aangewezen te voorkomen.
- Artikel 6 lid 3 (effectenbeoordeling) schrijft voor dat van elk plan of project dat significante gevolgen kan hebben voor de aangewezen gebieden een effecten-beoordeling wordt gemaakt (vb. door een MER rapportage) voor de habitatten en soorten waarvoor de gebieden werden aangewezen. Projecten kunnen enkel doorgevoerd worden indien geoordeeld wordt dat er geen negatieve effecten uit voortvloeien voor de natuurbehoudsdoelstellingen voor het gebied.
- Artikel 6 lid 4 (compensatiebeginsel) Indien, ondanks een negatieve effecten-beoordeling, een plan toch moet doorgevoerd worden bij ontstentenis van alternatieve oplossingen of om dwingende redenen, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, moeten de nodige compenserende maatregelen genomen worden om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 niet geschaad wordt. Diegene die een schadelijke activiteit wil ondernemen heeft de plicht alle beoogde compensatie maatregelen aan de Europese Commissie te melden en aan te tonen dat ze het gewenste resultaat zullen leveren.

Compensatie maatregelen moeten uiterlijk vastgesteld zijn met het besluit tot de toelating van de ingreep en dienen in feite gerealiseerd te zijn vooraleer de ingreep plaatsvindt.

De toepasbaarheid van de habitat en vogelrichtlijn wordt door de EC geduid op datum van notificatie van in voege treding + 2 jaar: voor de Vogelrichtlijn is dit 6/4/81 (aanwijzing van de vogelrichtlijngebieden in Vlaanderen gebeurde in oktober 1988); voor de Habitatrichtlijn is dit 5/6/94 (aanwijzing van de habitatgebieden in Vlaanderen gebeurde in februari 1996).

Vraag 5: Mogelijke ontwikkelingen binnen de beperkingen van Natura 2000. In toepassing van bovenstaande richtlijnen en meer bepaald artikel 6 kunnen we met betrekking tot het Polderke van Lillo stellen dat het verwijderen van de haven geen negatieve impact zal hebben op het habitatype waarvoor het gebied werd aangeduid (potentieel schor en slik).

Wat de dijkherlokatie betreft kunnen we ons in de visie 'ruimte voor het Fort' terug vinden, zei het niet onbeperkt. Aan de zijde van het Galgenschuur is een grote afwijking van het huidige dijktracé moeilijk te verantwoorden, gezien de verschillende richtlijnen die op dit gebied van toepassing zijn. In het verleden is reeds een deel van het Galgenschuur verdwenen als gevolg van de bouw van Containerkade Europaterminal, en verdere inkrimping is dan ook onaanvaardbaar. De afwijking die nodig is om de dijk de nodige basis voor voldoende stevigheid te verlenen is echter wel te verantwoorden met veiligheid als argument van nationaal belang. Aan de zijde van het 'Polderke van Lillo' kan eventueel wel wat 'ruimte' gegeven worden aan het Fort, mits inachtneming van artikel 6.

Wat de lokatie betreft voor de aanleg van een nieuwe haven is, gezien het hierboven geschetste, de keuze van een haven in het Galgenschuur niet te verantwoorden. Niet alleen zou het inrichten van een nieuwe haven een bedreiging vormen voor de soorten en habitatypes waarvoor het gebied werd aangeduid, maar bovendien zou dergelijke ingreep een inkrimping van het Ramsargebied met zich meebrengen. Aangezien het inrichten van een jachthaven bezwaarlijk als een dwingende maatregel van nationaal belang kan bestempeld worden kunnen we dergelijke ingreep onmogelijk goedkeuren. Om diezelfde reden is een haven in het 'Polderke van Lillo' ook moeilijk te verantwoorden. Immers door de aanleg van een haven blijft slechts een beperkt gebied over om tot een waardevol natuurgebied te laten ontwikkelen. Naast het directe ruimtebeslag brengt een haven ook heel wat verstoring met zich mee. Liever zouden wij een natuureducatief aspect laten meespelen bij de inrichting van het 'Polderke van Lillo'.

Als laatste is het belangrijk te vermelden dat in het kader van de Europese regelgeving voor elk project of nieuwe activiteit het afwegingskader van art.6 gevolgd dient te worden en dat informatie aan de Europese Commissie verschaft dient te worden.

In de hoop dat wij u hiermee van dienst zijn geweest tekenen wij

Met de meeste hoogachting

Erika Van den Bergh, Tom Ysebaert (namens Instituut voor Natuurbehoud)
Els Martens, Hilde Quintens, Ludo Hemelaer (namens AMINAL, Afdeling Natuur)

Uw kenmerk
Ons kenmerk IN.A.2000.144b
Datum 8 november 2000
Vragen naar Tom Ysebaert
Telefoonnr° 02/558.18.25
E-mail tom.ysebaert@instnat.be

AWZ-Afdeling Zeeschelde
t.a.v. ir. W. Graré
Copernicuslaan 1 Bus 13
2018 Antwerpen

Betreft: Inrichting 'Polderke van Lillo'

Geachte heer,

Gelieve hierbij ons advies betreffende de afgraving en inrichting van het 'Polderke van Lillo', welke kadert binnen de architectenstudie die momenteel opgemaakt door het architectenbureau De Steunbeer B.V., te vinden.

Met vriendelijke groet,

Tom Ysebaert

Aan AWZ - Afdeling Zeeschelde
t.a.v. Ir. W. Graré
Copernicuslaan 1
2018 Antwerpen

Nota Instituut voor Natuurbehoud IN.A.2000.144b
Brussel, 8-11-2000

Betreft: afgraving en inrichting 'Polderke van Lillo'

Geachte Heer,

In het kader van het Sigmaplan dient ter hoogte van Lillo-fort, gelegen aan de rechteroever van de Schelde stroomafwaarts van de Liefkenshoektunnel, een verhoging en versterking van de dijk uitgevoerd te worden. Hierin begrepen zit ook de zone van aan de Liefkenshoektunnel stroomafwaarts tot aan Lillo-fort, het zogenaamde 'polderke van Lillo'. Het 'polderke van Lillo' is in het verleden gebruikt als tijdelijke zandstock. Zoals voorzien in het project 'Zeeschelde R.O.Waterkering omheen Lillofort' zal de toekomstige waterkering landwaarts komen te liggen van het 'polderke van Lillo', en zal het gebied ingericht worden als slik- en schorgebied. Het 'polderke van Lillo' is op het gewestplan ingekleurd als natuurgebied met wetenschappelijke waarde of natuurreservaat, en de herinrichting tot slik- en schorgebied zal het gebied zijn oorspronkelijke natuurwaarde teruggeven. In het kader van de AMIS-studie werd reeds melding gemaakt van de potenties van het gebied voor slik- en schorontwikkeling bij afgraving van het zanddepot.

Momenteel wordt door het architectenbureau De Steunbeer B.V., naar aanleiding van het project 'Waterkering omheen Lillofort', een architectenstudie gemaakt voor de inrichting van het gebied. Hierbij hoort ook de inrichting van het 'polderke van Lillo'. Hierna volgen enkele adviezen omtrent de nadere inrichting van dit gebied.

Inrichten van het gebied als slik- en schorgebied

Met het hercreëren van een slik- en schorgebied ter hoogte van het 'polderke van Lillo' dienen volgende zaken in rekening gebracht worden.

Getijgegevens voor Lillo – Fort Liefkenshoek

GHW (1981-1990)	5.14 m TAW
GLW (1981-1990)	0.10 m TAW
DTIJ (1981-1990)	5.04 m TAW

Concrete maatregelen:

Afgraven van terreinvreemd, voornamelijk zandig materiaal tot op schorniveau, waarbij een flauwe helling voorzien is vanaf de Sigmadijk naar de rivier toe. Aan de voet van de dijk kan begonnen worden op ca 5.20 m TAW en rivierwaarts eindigend op ca. 4.00 m TAW.

Natuur-educatieve invulling

Vanuit het Instituut voor Natuurbehoud zijn wij tevens van mening dat het hercreëren van een waardevol natuurgebied ook kansen biedt voor een natuur-educatieve invulling. Het leren kennismaken met een slik- en schorgebied en een betere bewustmaking van het belang van deze gebieden is immers noodzakelijk als draagvlak voor toekomstige initiatieven.

De ligging van het gebied is uitermate geschikt voor deze natuur-educatieve invulling. Lillo is immers een toeristische trekpleister, waar heel wat mensen een kijkje komen nemen op de dijk. Daarnaast is

Natuureservaten, Afdeling ..., zeer actief in deze regio en beschikt het tevens over een bezoekerscentrum in Lillo. Er kan dan ook gedacht worden aan samenwerking met deze natuurvereniging.

Hierbij kan gedacht worden aan een pad langsheen de dijk met infopanelen, een vogelkijkhut of uitkijktoren, en een (knuppel)pad doorheen een klein deel van het schorgebied.

Wij zijn steeds bereid om hierover verder van gedachten te wisselen.

Met vriendelijke groet,

Tom Ysebaert en Erika Van den Bergh